

Bytomt i Kieryd

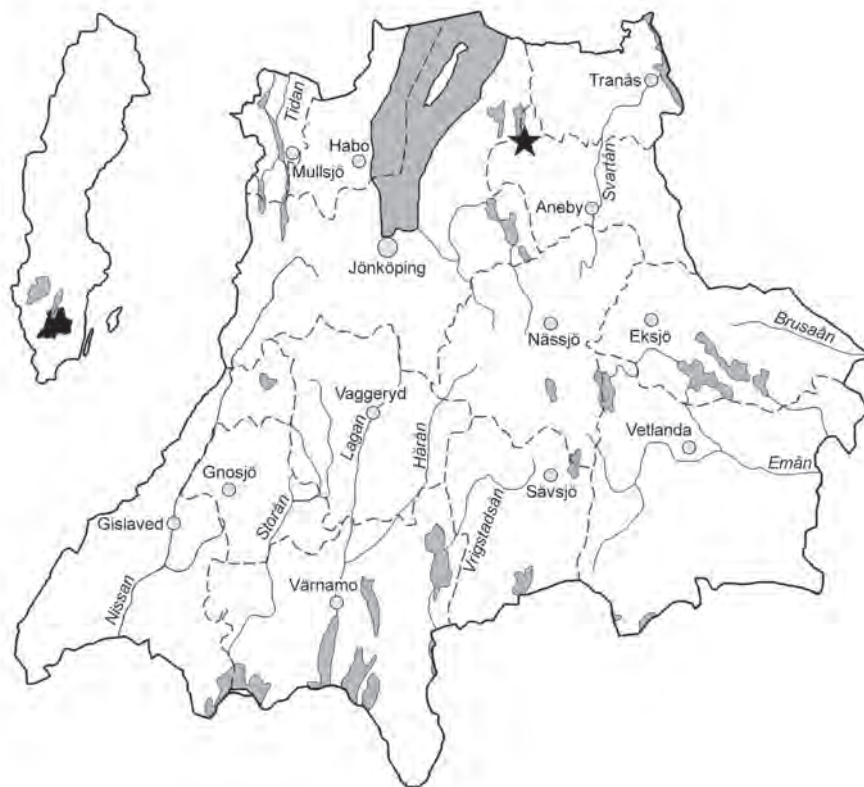

Arkeologisk utredning inför ny detaljplan inom Kieryd
4:7, Vireda socken i Aneby kommun, Jönköpings län

Bytomt i Kieryd

Arkeologisk utredning inför ny detaljplan inom Kieryd 4:7, Vireda socken,
Aneby kommun, Jönköpings län

Rapport och foto: Susanne Haltiner Nordström

Grafisk mall: Anna Stålhammar

Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor, Geografiska Grunddata samt Geodata (FUK) är återgivna enligt tillstånd:

© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833, nr MS2012/03742 samt dnr i2012/1091.

ISSN: 1103-4076

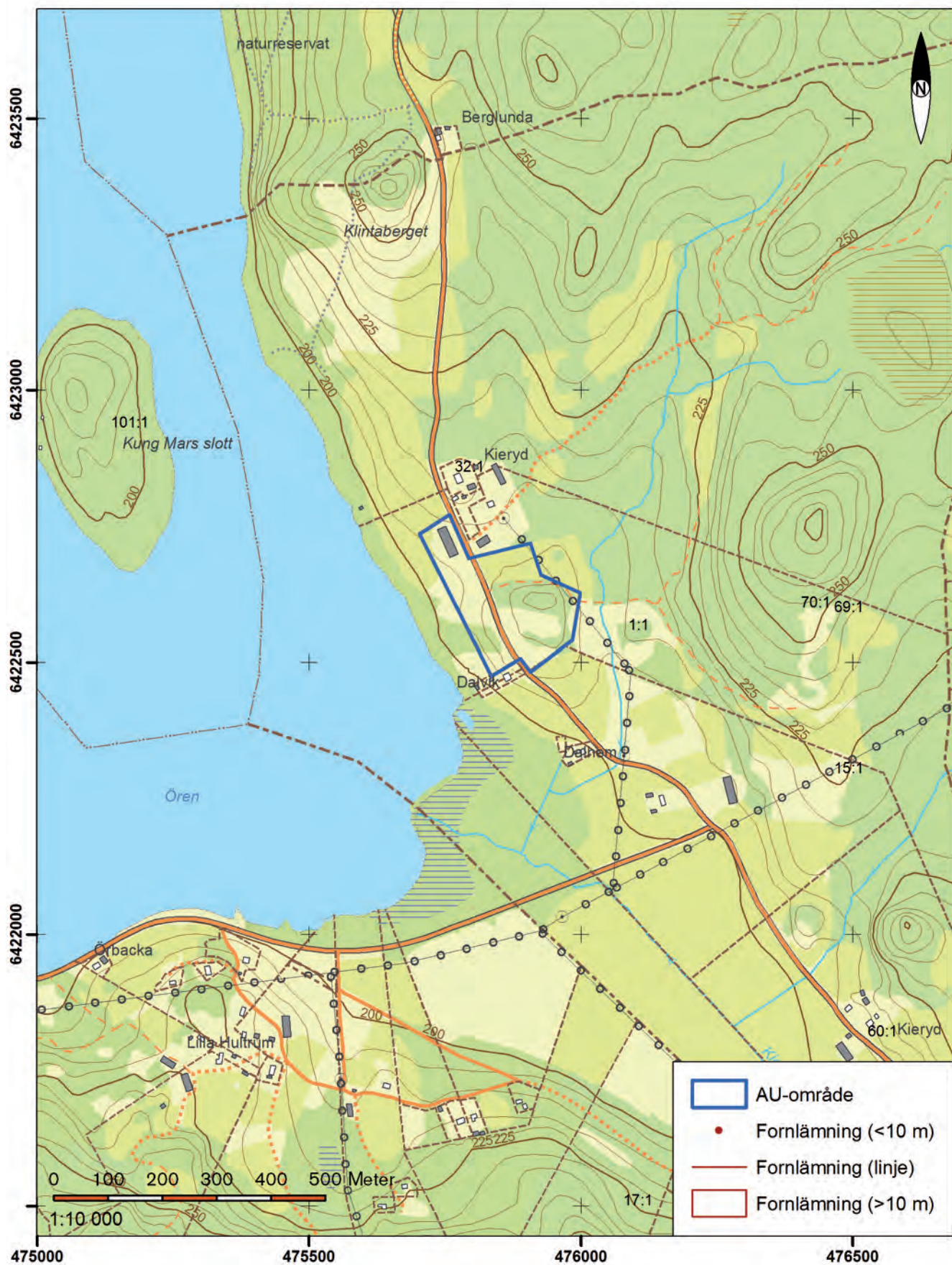
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2015

Innehåll

Inledning.....	5
Målsättning och metod	5
Topografi.....	5
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	5
Tidigare undersökningar.....	6
Resultat.....	6
Väster om vägen	6
Öster om vägen	8
Kartanalys.....	8
Bytomten.....	11
Fynd.....	12
Sammanfattning.....	15
Åtgärdsförslag.....	15
Administrativa uppgifter.....	17
Referenser.....	18
Tryckta källor	18
Arkiv.....	18
Kartunderlag.....	18

Bilagor

Bilaga 1 Kartanalys av Ådel v. Franzén

FIGUR 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 64E 2hS. Skala 1:10 000.

Inledning

I oktober 2015 utförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning av Kieryd 4:7. Inför Aneby kommuns detaljplanläggning önskades att fornlämningsituationen klarläggs inom området som markägaren avser att avstycka till villatomter. Området för utredningen var ca 4,4 ha stort och bestod till största delen av åker och betesmark. Beställare var Tord Johansson, Kieryds gård. Fält- och rapportansvarig var Susanne Haltiner Nordström.

Målsättning och metod

Inför planläggningen av området har Länsstyrelsen krävt en arkeologisk utredning. Det sjönära läget, ännu närmare innan sjösänkningen, kan innehålla utmärkta lägen för förhistoriska boplatser. Även lämningar efter Kieryds gamla bytomt kan finnas. Flera gårdar har enligt äldre kartor funnits inom byn (SE BILAGA 1).

Utredningen ska omfatta arkivstudier, inventering i fält och vid behov sökschakt för att fastställa om under mark dold fornlämnings som finns inom utredningsområdet.

Topografi

Utredningsområdet ligger på den östra sidan av sjön Ören. Marken stiger ganska brant upp mot toppen i den allra östligaste delen av arbetsområdet. Trots att det finns mycket berg i dagen och större stenar så är området väster om vägen ganska sankt. Højningen fortsätter och den östra delen är relativt otillgänglig med många stora stenar, SE FIGUR 2. Väl uppe syns dock en tydlig platå med utsikt över omgivningarna och sjön. Det är en mycket vacker plats (SE FIGUR 12). Närområdet har flera höjder och platåer där bebyggelsen ligger i dag. Bland annat Kieryds hembygdsgård strax norr om planområdet.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Det kända fornlämningsbeståndet i denna del av Aneby kommun domineras av torplämningar och fossila odlingslämningar. Förhistoriska spår är få, vilket delvis kan förklaras med det låga exploateringstrycket i området. Inga arkeologiska undersökningar har gjorts där tidigare.

Inom gården Kieryds ägor har en stenyxa (troligen båtyxa) påträffats i samband med markarbeten norr om gården (Vireda 32:1). En möjlig stensättning (Vireda 15:1) finns registrerad cirka 600 meter sydöst om planområdet.

FIGUR 2. Bild över den steniga höjden i öster. Foto från väster.

Tidigare undersökningar

Få arkeologiska undersökningar har gjorts i Vireda socken. I första hand har det handlat om förstudier och utredningar av fossila odlingslämningar och torplämningar i socknens södra delar.

Den närmast belägna undersökningen – av Bollarps medeltida utjord (Vireda 135) – har pågått från och till i snart tjugo år i form av forskningsgrävningar under ledning av Ådel V. Franzén (Franzén 2013). Den aktuella undersökningen där bytomten till Kieryd har legat kan alltså bli ett mycket spännande komplement till den medeltida bytomten i Bollarp. Dessutom är de nutida förutsättningarna helt annorlunda då Bollarp idag ligger mitt i en skogsplantering långt ifrån övrig bebyggelse medan Kieryd ligger i ett brukat landskap med öppna marker och bostadshus med en underbar utsikt över omgivningarna.

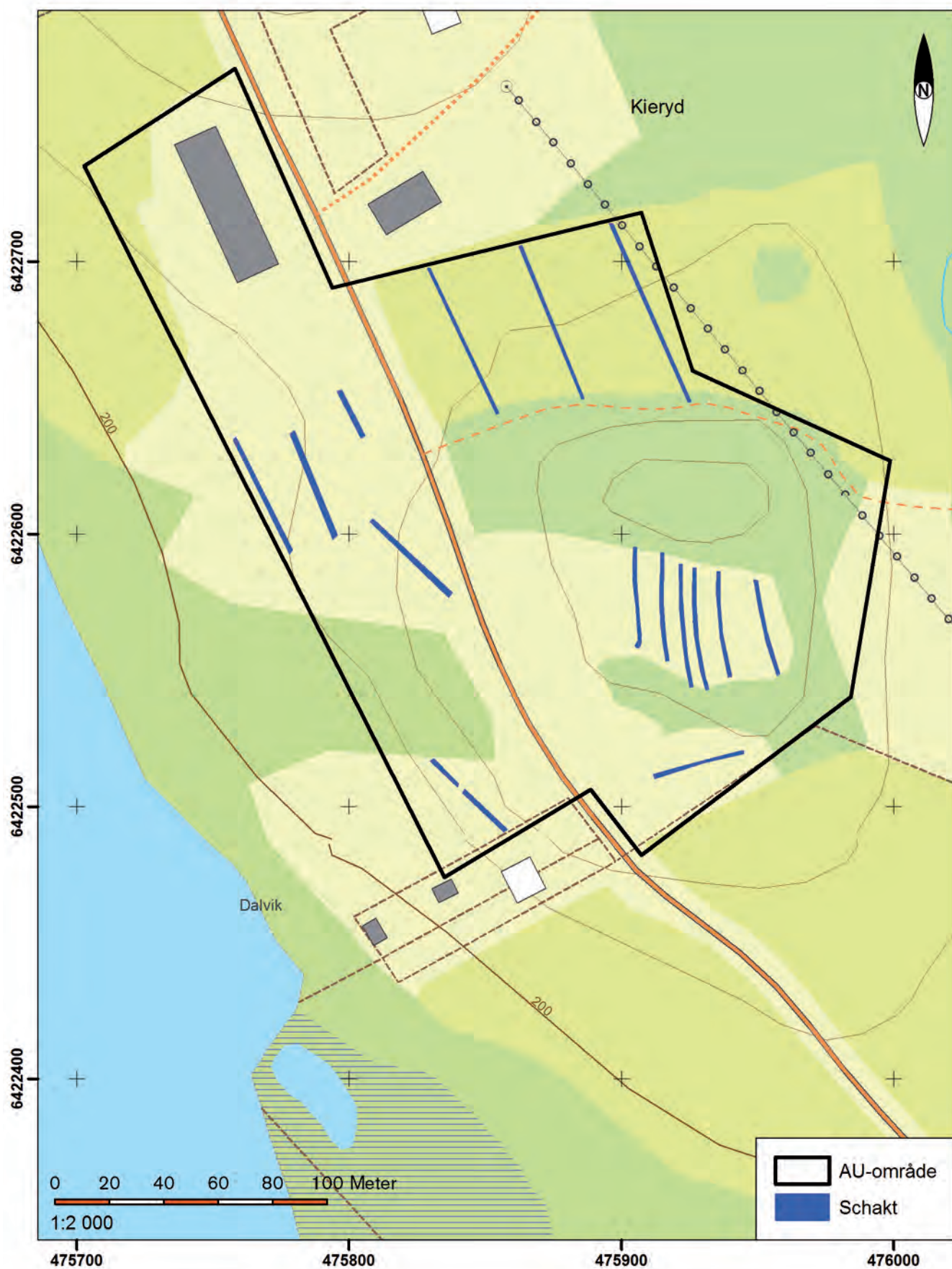
Resultat

Väster om vägen

Över den 4,4 hektar stora ytan drogs 16 schakt med en sammanlagd längd på ca 600 meter. Sex schakt på den västra sidan av vägen, mot sjön, och resten på den östra sidan, SE FIGUR 4. Den västra delen som nu var betesmark var sank och svårtillgänglig i den norra delen. Här schaktades inte. Runt den stora ladan var bedömdes ytan vara urschaktad och delvis täckt med betong, vilket gjorde att denna yta

FIGUR 3. Utredningsområdet väster om vägen med utsikt ner över sjön Ören. Foto från nordost.

FIGUR 4. Karta över utredningsområdet och de schakt som drogs markerade med blått. Skala 1:2000.

FIGUR 5. Två av de schakt som drogs på den nordöstra delen av utredningsområdet. Foto från söder.

utgick. Området ner mot sjön där gård 2, som syns i kartanalysen (BILAGA 1A), låg i en ravin och även här var det mycket sankt.

I de sex schakt som drogs framkom endast matjord och en orörd steril nivå bestående av ljusbrun/gul alv med lite sten. I det nordligaste schaktet framkom tecken på grundstenar och tegel som troligen tillhört den ekonomibyggnad som fanns här på 1800-talet. Djupet på matjorden var som mest i slutningen i väster, 1,2 meter och i den södra delen 0,4 meter tjock. Inget av varken bytomt eller lämningar med förhistorisk karaktär framkom.

Öster om vägen

Öster om vägen i den norra delen drogs tre långa schakt över hela ytan i nord/sydlig riktning, SE FIGUR 5. Matjorden var mellan 0,3-0,4 meter tjock innan den gula alven tog vid. I matjorden fanns enstaka stenar men inget av arkeologiskt intresse.

Kartanalys

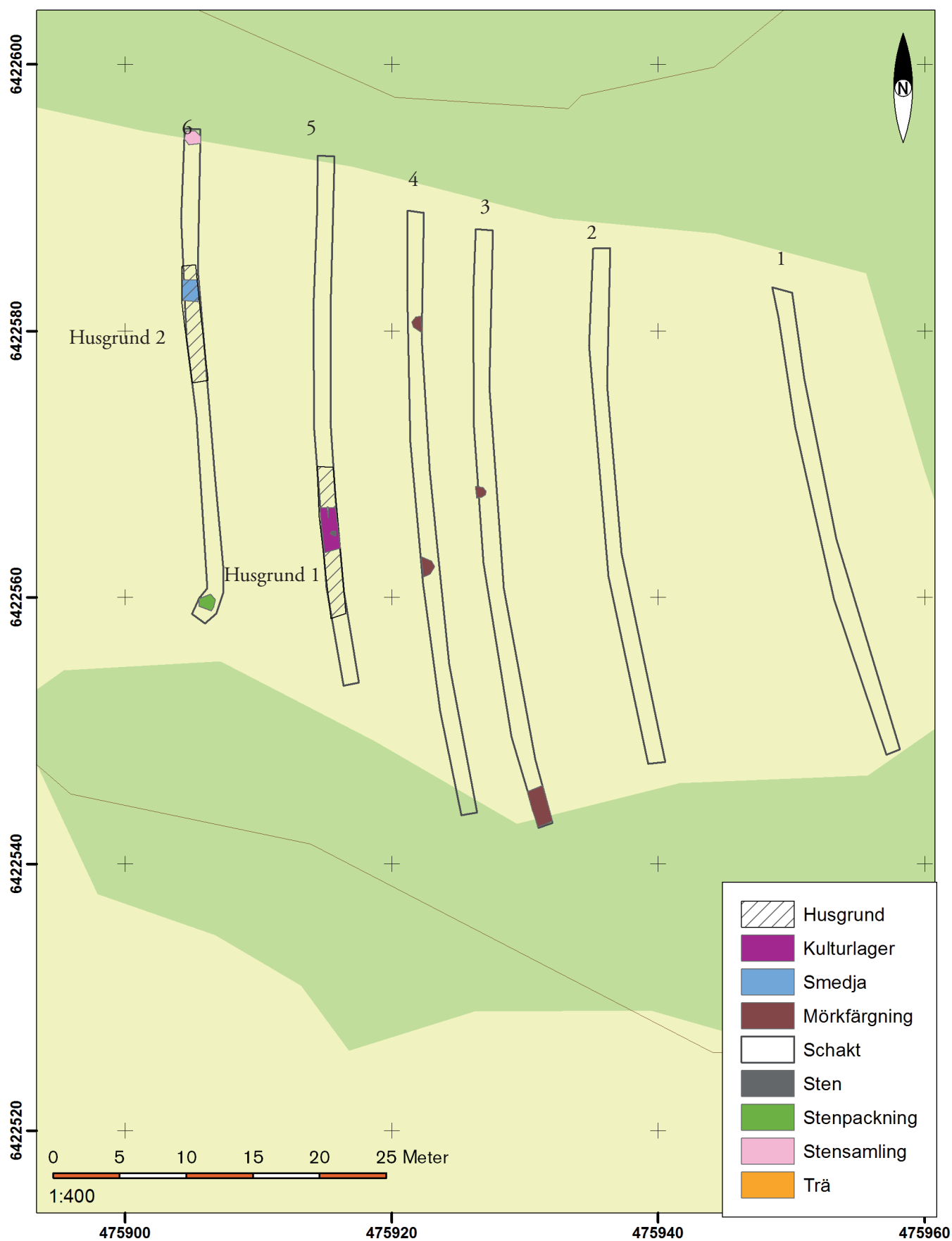
Kieryd karterades för första gången av Jonas Petersson Duker år 1642 för en geometrisk jordebok. Då togs bara tomt och inägo-mark med på kartan och detaljerna var få. Bebyggelsen har bara

fått en schablon som är lika för alla gårdar. Kieryd bestod 1642 av ett skattehemman förmedlad till $\frac{1}{2}$, samt tre kronohemman. Gårdstomterna förefaller vara topografiskt anpassade till syd- och västslutningen av ett höjdläge. Intrycket av att gårdarna är belägna i fickor i den omgivande åkermarken beror troligen på att bebyggelseområdet består av mager morän med inslag av berg i dagen och därmed inte ansetts för odlingsbar (SE KARTA BILAGA 1A). Det går inte att säga om bytomten har medeltida ursprung eller om den tillkom i samband med införandet av tresäde och den rumsliga omstrukturering som skedde i samband med detta, ca 1550-1600. Kring sekelskiftet 1800 övergavs den västra delen av bytomten, troligen på grund av dräneringssvårigheter, se BILAGA 1B. Problem med vätan märktes vid schaktningarna väster om vägen.

Senast 1868 har all bebyggelse, förutom ett par ekonomibyggnader flyttat från bytomten. Ingen ny bebyggelse verkar ha tillkommit på platsen (SE BILAGA 1C). Analysen som gjordes av Ådel Vestbö Franzén kan läsa i sin helhet i BILAGA 1.

FIGUR 6. Platån där bytomten/gården hade anlagts. Bild från norr.

FIGUR 7. Karta med schakten inom området för bytomten. Skala 1:400.

Bytomten

På platån grävdes sex sökschakt i nord/sydlig riktning, SE FIGUR 6 OCH 7. Här var matjorden 0,2-0,8 meter djup. I de två schakten längst i öster fanns enstaka större stenar i matjorden och på några ställen berg i dagen. Från det tredje schaktet från öster började fynd och anläggningar dyka upp, SE FIGUR 7. En mindre mörkfärgning som kan vara en grop fanns i mitten av schaktet och i den södra änden framkom ett större mörkfärgat lager/anläggning som innehöll bränd lera. Den sistnämnda ligger strax intill slutningen ner till nästa betesmark och här ligger även berg i dagen. Det kan röra sig om ett område där man kastat sopor, kompost och liknande för att jämna ut marknivån eller så har anläggningen haft en specifik funktion.

I schakt nummer 4 framkom två mindre mörkfärgningar. Här påträffades schaktet på en kritpipa, Fnr 11. Den södra av mörkfärgningarna ligger i en grop eller svacka. I den södra änden av schaktet låg en rad med ytliga stenar som tyvärr delvis hann schaktas bort. De kan vara en mindre syllstensrad eller ett fundament.

I det femte schaktet framkom det som har tolkats som husgrund 1. Ett lager med tegel, sten, lite trä och två flata stenar (SE FIGUR 7-9). I lagret fanns fynd såsom en mycket liten hästsko, järnkrok, redskap med en böjd spets och djurben. Här låg även en skärva yngre rödgods med ett typisk 1600-tals mönster och glasyr. Lagret täckte en yta på ca 4 x 1,2 meter. I den norra delen av anläggningen kom det som har tolkats som en bakugn eller spismurröse bestående av bränd lera, tegel och sten med något som verkar ha delat av anläggningen med trä. Hela husgrunden täckte en yta av 12 x 1,2 meter i schaktet.

Husgrund nummer 2 påträffades i det sjätte schaktet, SE FIGUR 7 OCH 10. Den var ca 9 x 1,2 meter stor. Här var det fyndförande lagret mera rödbrunt som tolkats som järnutfällning. I den norra delen fanns en anläggning med sten, lera och tegel. Här framkom även slagg vilket gör att en möjlig tolkning kan vara en smedja. I denna

FIGUR 8. Husgrund 1, synlig i schaktet med sitt mörkare fyndförande lager och de flata stenarna.

FIGUR 9. De flata stenar som fanns inom husgrund 1. Här syns även det större platta föremålet i järn som en halvcirkel, Fnr 7.

FIGUR 10. Det sjätte schaktet med husgrund 2. De större stenarna i förgrunden markerar början och sedan syns det mörkare lagret som utgör husgrunden.

Fnr	Sakord	Material	Vikt	Ant	Beskrivning	Schakt	Anl
1	Kärl	Keramik Bll y	38,1	1	Botten m fot, spräcklig glasyr, gröna prickar	5	Hus 1
2	Kärl	Keramik Bll y	20,8	2	Transparant glasyr, gula ränder, på brättet	5	Hus 1
3	Hästske	Järn	38,4	1	Mycket liten hästske,	5	Hus 1
4	Redskap	Järn	5,3	1	Ten med en 90 graders krok i ena änden	5	Hus 1
5	Ten	Järn	26,7	1	Fyrkantig ten delvis tillknölad	5	Hus 1
6	Bränd lera	Lera	2,6	1	Rödbränd med en slät yta	5	Hus 1
7	Föremål	Järn	102,9	1	Plan halverad ring, avbruten	5	Hus 1
8	Kärl	Keramik Bll y	10,6	2	Utan glasyr, en rand engob	6	Hus 2
9	Kärl	Keramik Bll y	6,0	1	Med transparent glasyr, brun, på insidan	6	Hus 2
10	Slagg	Slagg	11,3	1	Glasig slagg med luftbubblor	6	Hus 2
11	Kritpipa	Lera	1,5	1	Skaft utan dekor	4	Mörkfärgning

FIGUR 11. Fyndtabellen för de tillvaratagna fynden till utredningen i Kieryd.

husgrund framkom också yngre rödgods med 1600-talskaraktär.

Inom de sex schakten som gjordes uppe på bytomtsplatån framkom lämningar av något slag i fyra av dem. Mörkfärgningar fanns i de två mittersta schakten och rester efter gårdens bebyggelse i de två schakten längst åt väster. Där framkom två tydliga lämningar efter byggnader av något slag. Den ena som tycks vara 12 meter lång och den andra var 9 meter, iallafall den del som är synlig i schaktet. Inom båda tycks finnas någon form av anläggning, dels en bakugn eller ett spismursröse, dels en eventuell smedja/ässja. I båda byggnaderna framkom fyndmaterial som placerar dem i 1600-talet.

Ytterligare ett schakt drogs söder om bytomten, SE FIGUR 4. Området som låg på en mindre lägre platå bestod av mycket berg i dagen och större sten. Matjorden var endast 0,2-0,3 meter tjock och schaktningarna försvårades av all sten. Här framkom inget av arkeologiska intresse. De gårdar som ses på de äldre kartorna, SE BILAGA 1, har med största sannolikhet legat på den intilliggande åkern.

Fynd

Sammanlagt tillvaratogs 11 fynd bestående av järnföremål, keramik, ett skaft till en kritpipa och en bit slagg (SE FIGUR 11).

Keramiken, som utgjordes av olika typer yngre rödgods, var sex till antalet. Två stycken hade dekor med ålderdomlig karaktär. En bottenbit med en fot och utsida som var oglaserad och insidan med en spräcklig glasyr. Den bestod av små gröna prickar och med en transparent glasyr. Godset hade en rödgul färg. Den andra biten hade också transparent glasyr med gula ränder på brättet. De övriga hade en allmän karaktär helt utan speciella kännetecken vilket gör det svårt att datera. Kan vara allt från 1600 till början på 1800-talet.

De övriga fynden såsom föremålen i järn med den lilla hästsken, kroken, den halva ringen och tenen går inte att datera och det samma gäller slaggen. Kritpipsskaftet pekar på 1700-tal men utan dekor och huvud går det inte att vara mera specifik. Inte heller de

FIGUR 12. Karta med det ungefärliga området för bytomten/gården markerat med rött. Skala 1:500.

FIGUR 13. Utsikt från gårdsplatån mot sjön Ören. Nedanför vägen syns de dragna schakten.

lämnningar efter byggnader är till någon dateringshjälp. Här behövs ytterligare undersökningar för att kunna tidsbestämma gården och funktionen på byggnaderna.

Sammanfattning

Hösten 2015 utförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning inom Kieryd 4:7. Anledningen var att markägaren vill stycka av tomter inom rubricerad fastighet. Inför Aneby kommuns detaljplanläggning önskar länsstyrelsen att fornlämningsituationen inom området klarläggs. Utredningsområdet var 4,4 ha och bestod av åker och betesmark. Området där Kieryd's bytomt, enligt äldre kartor, har legat bestod även av berg i dagen och stora stenar.

Inom åkrarna framkom inget av antikvariskt intresse, däremot så påträffades huskonstruktioner efter den ena gården uppe på höjden. Rester från två byggnader framkom. Den östra med spår efter en bakugn eller ett spismursröse och den västra med en eventuellt smedja eller ässja. Fyndmaterialet som togs tillvara visar på en datering kring 1600-talet med bland annat yngre rödgods. Mot öster framkom även mörkfärgningar där funktionen inte kunnat

fastställas. Gården har kunnat ges en ungefärlig utbredning. Även mot norr och söder fanns naturliga begränsningar genom topografin av berg i dagen och större stenar. Begränsningen mot väster har inte fastställts. Ytterligare ca 10-15 meter finns kvar att undersökas innan den naturliga slutningen omöjliggör byggnation.

Området som innehåller gården utgör en yta på ca 40 × 50 meter, alltså ca 2 000 m², som behöver undersökas för att få veta mer om utseende, funktion och datering, SE FIGUR 12.

Åtgärdsförslag

De påträffade lämningarna av en 1600-tals gård med minst två byggnader är mycket spännande. Tidigare har endast en bytomt, en medeltida gård i Vireda socken, undersökts inom Jönköpings län. Hur kan resultatet från dessa jämföras med varandra? Hur mycket har en gård förändrats från medeltid in i historisk tid? Vilka likheter och skillnader finns?

Den aktuella Kierydsgården skulle även kunna ge en mycket bra och kompletterande bild till de 1600-tals gårdar som undersökts inne i Jönköpings stad. Vad finns det för likheter och skillnader mellan landet och staden? Ser byggnader och de föremål man haft på gården, likadana ut? Har det varit fattigare här och i så fall hur syns det? Hur har man kunnat försörja sig på en gård med magra jordar som syns på de äldre kartorna, SE BILAGA 1A.

Inom området för bytomten får inga ytterligare schaktningar eller annan åverkan göras utan en arkeologisk undersökning. Bytomten är en fornlämning.

Inom de övriga ytorna har inga fornlämningar påträffats i schakten, varför några ytterligare åtgärder inte anses nödvändiga här.

Länsmuseet har samrått med Länsstyrelsen angående åtgärdsförslagen.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-4956-2015
 Länsstyrelsens beslutsdatum: 2015-08-28
 Jönköpings läns museums dnr: 205/2015
 Beställare: Tord Johansson
 Fält och Rapportansvarig: Susanne Haltiner Nordström
 Fältarbetstid: 2015-10-07–2015-10-09
 Län: Jönköpings län
 Kommun: Aneby kommun
 Socken: Vireda socken
 Fastighetsbeteckning: Kieryd 4:7
 Belägenhet: Ekonomiska kartan 64E 2hS
 Koordinater: N 6422600 E 475850
 Koordinatsystem: SWEREF 99 TM
 Undersökningsyta: 4,4 ha
 Fornlämningsnummer:
 Fornlämningstyp: Kieryds Bytomt
 Tidsperiod: 1600-1800-tal
 Fynd nr: 1-11

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor

Franzén, Å. 2013. *Bollarp – ett nybygge på det småländska höglandet 1550-1630. Arkeologisk forskningsgrävning åren 1995-2010 inom Vireda 132 och 135, Släthult 3:10 och Lövhult 1:1, Vireda socken, Aneby kommun, Jönköpings län*. Arkeologisk rapport 2013:03 Jönköpings läns museum

Arkiv och kartor

Jönköpings läns museum. Jönköping

Riksarkivet (<http://jordebok.ra.se>): Akt: E3: 133-134. Vireda socken, Kieryd. Upprättad av Peter jonsson duker 1640-1642.

Lantmäteristyrelsens arkiv (<https://etjanster.lantmateriet.se/arkivsok>): Akt: E126-19:e3:133-34 156. Vireda socken, Kieryd nr 1-4. Åkeravmätning. Upprättad av Peter jonsson duker 1640.

Lantmäteristyrelsens arkiv (<https://etjanster.lantmateriet.se/arkivsok>): Akt: E126-19:1. Vireda socken, Kieryd nr 1-4. Storskifte. Upprättad av Jonatan Montelin 1800.

Lantmäterimyndigheternas arkiv (<https://etjanster.lantmateriet.se/arkivsok>). Akt 06-vir-51. Vireda socken, Kieryds by. Laga skifte. Upprättad av J W Åkerhjelm 1864 (1868).

Bilaga 1. Kartanalys

Ådel V Franzén

Den geometriska jordeboken

Kieryd karterades för första gången av Jonas Petersson Duker år 1642 för en geometriska jordeboken E3. Dessa tidiga kartor uppvisar en låg detaljeringsgrad och vanligtvis tas endast tomt och inägomark med i kartbilden. Hägnadsdragningen är noggrant återgiven, men strukturer som till exempel vägar kan vi ofta bara gissa oss till genom förekomsten av parallella hägnader som bildar långsmala gatt eller genom omotiverade smala remsor av ängsmark som löper genom en åkeryta. Bebyggelsen är enbart angiven med en husschablon.

Kieryd bestod 1642 av ett skattehemman förmedlad till $\frac{1}{2}$, samt tre kronohemman. Till detta kommer uppgifterna om en kronoutjord i grannbyn Hultrum.

Det finns mycket att säga om den äldsta kartan över Kieryd, men eftersom det endast är området kring och i förlängning av bytomten som är aktuellt för exploatering, begränsas studien till detta område.

I karttexten anges byamål för de tre kronohemmanen, men inte för det halva skattehemmanet. Angivelsen av byamål uttryckt i alnar* speglar en befintlig teguppdelning i åker och äng enligt en proportionalitetsprincip. Duker redovisar ingen tomtuppdelning men det bör ha funnits gränser mellan de tre gårdarna belägna öster om den väg som går genom bytomten. Tomten är dock inte solskiftad eller lagt i Laga läge enligt Östgötalagens bestämmelser, utan gårdstomterna förefaller vara topografiskt anpassade till syd- och västsluttningen av ett höjdläge. Intrycket av att gårdarna är belägna i fickor i den omgivande åkermarken beror troligen på att bebyggelseområdet består av mager morän med inslag av berg i dagen och därmed inte har ansetts för odlingsbar. Bergssymbolen intill gård fyra styrker intrycket. Det är omöjligt att säga om bytomten har medeltida ursprung eller om den tillkom i samband med införandet av tresäde och de rumsliga omstruktureringar som skedde i samband med detta ca 1550-1600.

Den enda upplysning vi får om bytomten förutom den schablonmässiga fördelningen av gårdarna är att sammantaget 1100 humlestänger fanns, fördelade på 400 till skattegården och 400 resp 300 till två av kronogårdarna. Humlegårdarna låg huvudsakligen inom tomtmarken, men här finns även möjligheten att humlegårdarna var samlade söder om gård 2.

Storskiftet

Vid storskiftet år 1800 ges ingen antydning om att området söder om gård A (2 i kartan från 1642) skulle ha fungerat som humlegård, området omtalas helt enkelt som Sjöheden. Storskifteskartan redovisar dock tegskiftena i åkermarken, en struktur som fanns redan 160 år tidigare, men där tegskiftena aldrig utritades i kartan.

År 1800 bestod Kieryd av två hela frälsehemman Uppebyn (A) och Nederbyn (B) samt Utebyn (C) bestående av två halva skattehemman, båda förmedlade från 1 helt skatte vardera. Storskiftet i den norra delen av Småland medförde ofta en tomtreglering. Detta berodde på att bebyggelsen hade tillåtits växa tämligen kraftigt och det i många tillfällen resulterat i ett gytter av större och mindre hus på bytomterna. Vid storskiftet är det uppenbart att A-gårdens hus har legat öster om vägen på B-gårdens tomt. Någon gång mellan 1642 och 1800 måste bostadshuset till A-gården (gård 2 1642) ha flyttat över från västra till östra sida om vägen. De röda konturerna kring tomtarna i storskifteskartan samt Littera-hänvisningen visar dock att A-gårdens tomt åter kom att läggas väster om vägen. Var det dräneringsproblem som gjorde att gården flyttade längre upp i terrängen medan några av ekonomibyggnaderna fortfarande fick kvar på den gamla (och nya) tomten?

Många ägonamn i storskiftekartan antyder tidigare gårdslägen och även ödegårdsindikationer (olika skiften och ägor med förleden Ölid-). Dessa ligger dock mestadels utanför utredningsområdet. Det är namn med förled er som Sjöalid-, Tofta-, Tomt-, samt namnen Furkärr och Skänkeberg. Ägor med förleden Stenbollar- som Stenbollarliden, Stenbollar-skiften är de första beläggen jag har hittat på yrkesbeteckningen stenbollarare i de äldre kartorna.

Laga skiftet

År 1868 lagaskiftades Kieryd. Laga skifte medförde på många platser i landet en bysprängning genom att gårdar fick flytta ut från den gemensamma bytomten och till ett läge där gården lättare kunde komma till sina nya ägor. I norra Småland blev aldrig resultaten av laga skiftets utflyttningar så dramatiska. Byarna var mestadels små och genom att genomföra tårbitsskiften kunde flera gårdar stanna kvar på bytomten.

Det fanns även exempel på att bebyggelseflyttningen redan skett innan laga skiftet genomfördes. Ett exempel på detta är Kieryd. I kartan från 1868 er vi att den gamla bytomten har tömts så när som på två ekonomibyggnader. Istället har en utflyttning skett till ett läge 100 meter norr, respektive 350 meter söder om den gamla bytomten. A-gården, Uppbyn, som hade utflyttningsskyldighet hade ännu inte tagit i anspråk sin nya tomt.

Mycket kan skrivas om det intressanta laga skiftet i Kieryd, men i detta sammanhang är det mest anslående hur den gamla bytomten helt hade övergivits senast 1868 och hur den senare kom att ligga som åker och ängsmark.

I kartorna från 1800 och 1868 finns en väg som går från bytomten och österut. I Storskiftekartan får den ett abrupt slut, men i lagaskiftekartan kan den följas ut till en hage. Troligen är detta en av fågatorna, även om den viktigast fågatan måste ha gått längs den huvudväg som löpte söderut.

Sammanfattning

Som arkeologiskt preparat är den äldre bytomten i Kieryd mycket spännande. Senast 1868 har all bebyggelse, förutom ett par ekonomibyggnader flyttat från bytomten. Ingen ny bebyggelse verkar ha tillkommit på platsen. Bebyggelse på bytomten kan geografiskt beläggas från 1642 men redan kring sekelskiftet 1800 överges den västra delen av bytomten, troligen pga dräneringssvårigheter.

Det är sannolikt att 1642 års bytomt åtminstone kan dras tillbaka till perioden 1550-1600. Att det skedde bebyggelsesammanflyttningar i samband med de omstruktureringar som gjordes i samband med införandet av tresäde kan beläggas från andra byar i Norra Vedbo härad.

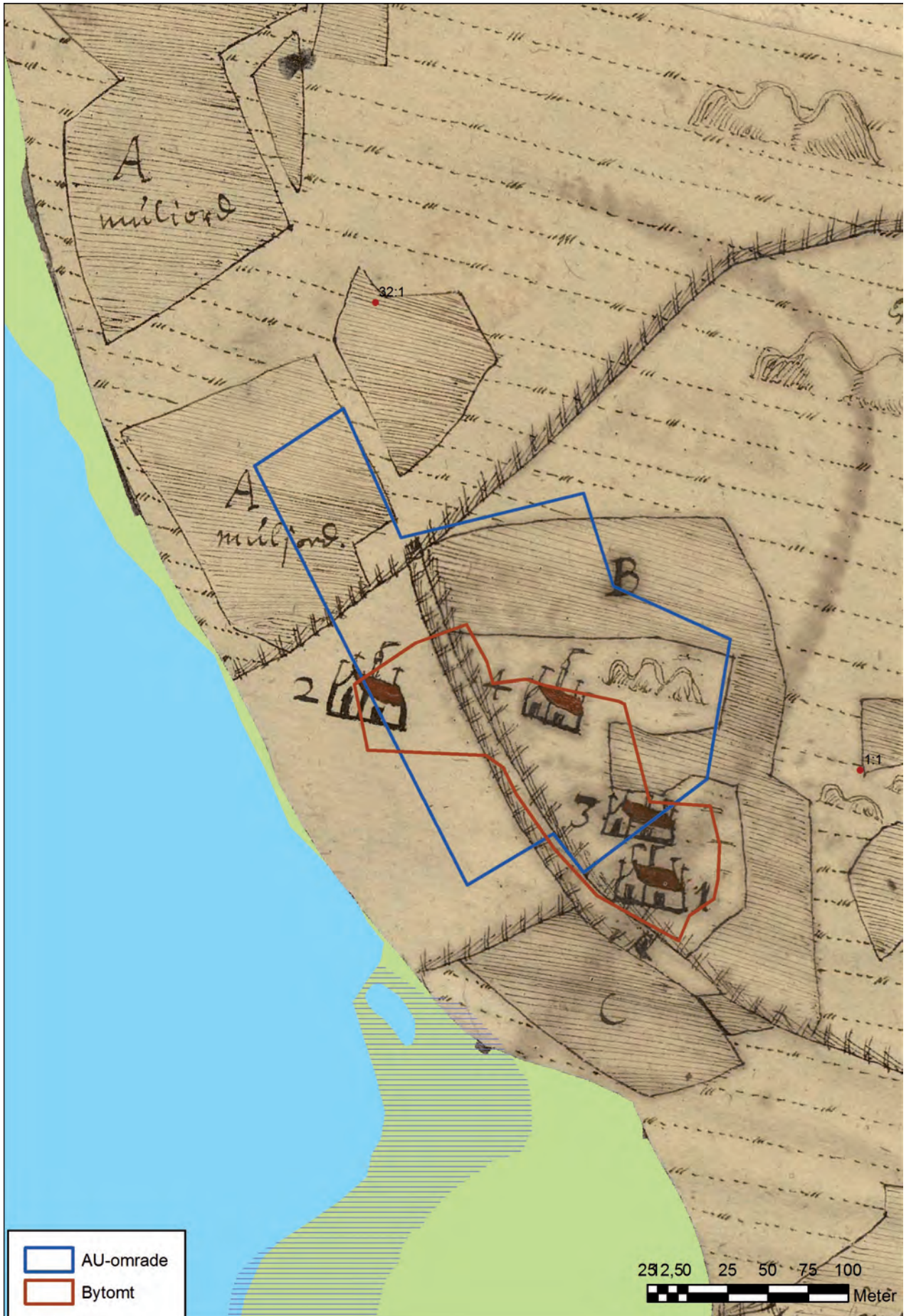
I storskiftekartan finns ägonamn som antyder en tidigare mer spridd bebyggelse samt förekomsten av en ödegård (Ölidsskiften etc), en del av dessa namnindikationer finns i anslutning till bytomten, andra är belägna mer perifert inom byterritoriet. De har relevans för den arkeologiska utredningen så till vida att de kan utgöra bebyggelselägen från tiden före en möjlig sammanflyttning till den äldre bytomten ca 1550-1600. De ligger dock utanför utredningsområdet.

Källor:

RA: Georg E3: 133-134

E126-19:1 Storskifte, 1800, Jonatan Montelin

06-vir-51 Laga skifte 1868.

BILAGA 1A. Karta av Jonas Petersson Dukers år 1642.

BILAGA 1B. Karta av Jonatan Montelin, Storskifte 1800.

BILAGA 1C. Karta över Kieryd, Laga skifte 1868.

Hösten 2015 utförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning inom Kieryd 4:7, Vireda socken i Aneby kommun. Här har enligt äldre kartor tidigare Kieryd's bytomt legat från 1550-talet. Förhoppningen var att påträffa lämningar efter minst en av dessa gårdar som legat med utsikt över sjön Ören och det visade sig att rester efter en av gårdarna fortfarande fanns kvar.